Из хартија у фиоци (Мр. 3890/3) 24

4а

petit bez proreda 26 cicera

БАСНА
и М. Вукасовића Савремене басне

И то је устајали рукопис из Фијоке, али се, насупрот случају са првим рукописом из Фијоке, не сећам пропратних околности. Реферат за Академију наука? као претходни текст? Не верујем баш чврсто: добро памтим, и знала бих бар чији сам кореферент била. Јесам ли напис радила зато што ме је текст Вукасовићев занимао? Али зашто сам онда рад одмах нисам дала редакцији у којој сам била сарадник? Ваљда зато да ја не укажем на случај не баш благе, но напротив, илустрације о тадашњим људима, карактерима, појавама, о тадашњој савремености.

Сада објављујем рад зато што се све јаче и чешће испољава наклоност писаца да се иде у старину, у теме вајкадашње. Рецимо: Томас Ман, са четири романа о древним библиским чињеницама. Херман Брох, са романом о Смрти Вергилија. Сартр, са Орестом. Казанџакис, са прозом: Христос по други пут распет. Разни драмски писци са појединостима из Орестије. Лагерквист [Lagerkvist] са романом Барабас. Код нас, проф. Милош Ђурић, са Есхиловим позориштем. Миодраг Павловић, са драмолетом по грчком миту о браћи што се, место волова, упрежу у света кола која возе до жртвеника богиње. Павић-Суреп, са преводом руског епа из 12. века: Слово о полку Игорову. Гревс са романом о Златном руну. И тако даље, и даље.

Већ сам упозорила да се приближујемо епиграму. У стихотворина млађих, млађих, и и модерних врло су чести епиграми. Код значајног, врло свог Миодрага Булатовића, у прози, сваки час искочи по епиграм. Последња проза његова о Хоци и Хоцици врви од епиграма, и сва је проза вођена некако у старим хексаметрима и писана у врсти библиских версета. Можда иде и басна, уосталом...

Следи сад стари рукопис из Фијоке.

Пр 3390/2 4б 16

БАСНА
и Милана Вукасовића Савремене басне

Ретки су прави, рођени, страсни баснописци, и није лако бити то, ~~и полити се~~ бити рођен за то. Оно што свака јача индивидуа донесе собом, субјективност, то у баснописцу мора спавати, дубоко и сигурно спавати. Писац басана мора бити проницљив и маштовит разматрач, благ иронист, песничка природа, добар човек. Ни критичар ни судија, нипошто, јер критичари и судије упиру прстом у појединог човека и поједину ману, у једно време и друштво, док баснописац, прави, приказује неименованог и апстрактног човека који је цео свет, а сигурно није нико из куће, ~~стола~~ села, среза и града. Композиција басне је стога тешка ствар, експресија још тежа. Ваља наћи вајкадашњу и сваком уопште одмах разумљиву конкретну слику. Ваља затим наћи пројекцију конкретне слике у апстрактно морално, али опет сваком ~~уопште~~ разумљиво. Ваља дати нарацију. Ваља нарацију сажети, и зато је поетисати. И све то треба спровести особито стилизовано, са грацијом, укусом, нотом наивности, финоћом ироније, са пуним доказом да нити говори, нити се жали, нити жигоше ~~индивидуа~~ лично, аутор басне. Ако се иза театра и комедије у басни не смеши уметник, права, чиста доброта, басна је карикатура, зубато страшило које се кези и прети да ће ујести. Ако ~~бас~~ басну не могу читати и деца, и ако се басне неко боји, пропала је басна заједно са баснописцем. Једном речју, басна је уметност, и још басна је класична уметност, или није ни басна ни уметност. Чувена басна Грка Вабриоса о јелену без мозга, вечна је басна, вечна је уметност, вечна је истина, вечна је експресија; догађај у њој вечна свакоминутна драма у сваком месту земље, мудрост и шала у њој умреће са последњим човеком данас или после много хиљада година. Болестан лав хоће да раздере и поједе јелена. Нити је лав много болестан, нити јелен жели да му, здравом или болесном, иде у пећину. Ко ће ~~да~~ јелена навести да уради што неће да ради? Лисица. Ко ће ~~да~~ јелена залудити да и ~~трећи~~ по трећи пут оде у пећину, иако ~~већ~~ је двапут окрвављен? Лисица, она иста, једна која у ~~једном~~ сваком случају зна ~~шта~~ шта до краја свих могућности. Над раздераним јеленом благује лав, а ~~пострани~~ наго по страни и лисица. Чуди се лав: где је посластица, мозак јеленов? Већ га је главно прогутала лисица, а лаву оставила одговор: ~~да је јелен имао мозак~~ вор: То је био јелен без мозга, да га је имао, не би ~~имао~~ трипута имао лаву у пећину.... Сви се читаоци смеју, добра срца смеју: ~~висе~~ и деца и одрасли,

Боже мој, јер то није истина; тужно и смешно не бива заједно. А ако бива? Бива понекада тако да се прво деси тужно, а смешно долази тек много после и на сасвим другом месту. А у басни ето може заједно, и зато није истина. А опет смеј: врашка лисица, врашки Бабриос. Уметност, једном речју.

Први баснописац, фригијац Езоп, из шестог века пре Христа, биће да је у ствари митска личност. Ниједан његов текст није директно сачуван. Што се има као прерада Езопових басана то су најпре басне Грка Бабрија и Латина Федра. Они су езоповску басну проширили, попунили, поетисали. Много столећа је затим протекло док се на два краја Европе јавише француз Лафонтен /1621-1695/ и Рус Крилов /1768-1844/, да тип езоповске басне сасвим превазиђу правом поезијом, тананом уметничком ироније, духовитим хумором, правим, добросудним хумором. Немац Лесинг није по вокацији баснописац, него је критичар. Његова је басна понекад јаког квалитета, али је сва од мозга и критике. Енглез Меј није доста лак и плах, шаљивост му је често тривијална. Читав низ других Немаца и Енглеза били су педагози који су басну писали као текстове за поуку својим ђацима. Наш Доситеј, ако игде, у басни није јакова: једва да има коју сасвим своју, а иначе није класичну басну умео препевати, и није се из нашег народног блага умео користити мотивима. А у целокупној нашој савременој књижевности носи се с басном, односно басне, једини М. Вукасовић, што му није мала заслуга. Не каже бадава латинска реч за басну: Parvum opus et non tenuis gloria.

Досада, колико ми знамо, М. Вукасовић издао је неколико књига басана, и текстова који би се могли назвати басноликима. Две његове свеске носе наслов Басне. Затим су дошле мале трагикомедије у виду басана. Па Приповетке и басне. Па дуга шаљива приповетка у којој учествују животиње. Па поучно поетска књига Животињско царство. И сада Савремене басне. Овај последњи наслов карактеристичан је у два правца. Он нам од прве речи објављује да у књизи нећемо наћи грациозну и поетску басну класичног стила, која говори целом човечанству и свим временима, него нећемо наћи, боље речено, крајњо подвучену предратну садашњицу. Наћи ћемо, и нашли смо критику и карикатуру садашњих савремених појава: диктатуру, везану штампу, празне стомаке, слепо идење за моћнима, рођачке везе као квалификације за добра места, и томе слично и од тога јаче и горе. Истакнуте су муке нарочито такозваног малог човека, сиромашног и скромног али прогресивног човека. Са много лепе и са много велике храбрости, храбрости, са мало лепоте, некад са интелектуалцем, некад са мегаломанијом, некад са вулгарношћу, је писао и изобличавао једну своју савременост

Вукасовић, Тако да смо се ми остали писци запитали над књигом колеге, у шали, наравно, да ли аутор тих басана не стоји у неким рођачким везама са контролом над штампом.. Затим, карактеристичан је онај наслов по Вукасовића писца и баснописца још и тим што је одлучније да он, није у суштини и неодољиво баснописац. У предговору уз књигу писац то открива, упркос самом себи, тврди једну стаар која је контрадикцију, "Свака од њих [басана] износи догађај који се догодио; друштвена стања, као и личности и разне стварне односе." Ово се не може одржати. Све што износи догађаје од данас, личности у њима, актуелна друштвена стања, то је, ако има критичку или моралну тенденцију, то је карикатура, епиграм, памфлет, то је рубрика из дневних листова, уметност. Уметност доноси оно што се није десило, али безимено и безвремено пулсира у животу. Басна поготово не сме бележити ни датуме ни Басна је гола истина, а не провидна алузија. Басна није ни бич ни освета, него мирна надмоћ истине, узвишена надмоћ истине која се зато и облачи у театар поезије, у глуму животиња према којима човек нема никакво одређено становиште ни друштвено ни политичко ни лично. Отуда, савремена басна, значи оно што се зове contradictio in adjecto. А књига таквих басана доказује да је, у овој прилици, Вукасовића више занимала критика конкретног савременог живота пред Други велики рат, него апстрахована анализа нарави и бића. Већ раније, а сада је Вукасовић дао нешто што колеба између басне, епиграматичке причице. Књига Савремене басне неколико правих басана, иначе је пуна псеудо-текстова. Због тога, тешко је било остати у уметности. Има ту причица које су врста сажетих полемика, малих трактата, дискусија, начетих проблема, па и памфлета. У овој књизи Вукасовић се врло произвољно удаљавао од басне. Неизбежно је морало тако доћи са алузијама отвореним на садашњицу, са пргавим реакцијама на оно што је пржило властиту кожу. Међутим, ако ишта у књижевности, басна, уз пословицу, не може бити савремена или мора садржати вечне истине, мора бити класична

М. Вукасовић има талент за рентгенизовање

спољашњих чињеница: Води те чињенице на неки однос у којем се крије аналитичка формула. И има наклоност за стегнуту, епиграматичку форму. И има потребу (нарочито психолошког) описа, детаљисања, у чему, као баснописац, често не осети меру, згреши против адекватности импресије и експресије. Буљина "мирна (Антробудвиносфорско задовољство, подрарни приврст, ја вероватна неизвештина.) као кип, укочена погледа, обасја свој мудрачки став..." У Вукасовићу се несумњиво крију компоненте баснописца: кратак интервал запажања; поентирање које иде од обичног вица, преко низа сентенциозних израза, до практичне мудрости или философске мисли. Није сасвим јасно следеће: да ли Вукасовић има, и у којој мери, онај посебни грациозни и наивни талент приповедања или (поетска) који такође спада у комплекс баснописца, нарочито после Ла Фонтена и Крилова. Уосталом, (давно и давно) Вабриосов Јелен без мозга већ је сав у поетским описима (шуме.) Није Вукасовић доста плах да једним махом, реченицом или (речју) окине и сврши чин малог театра у басни. Чини се да тај театар као такав, као поезија, не занима Вукасовића (ове књиге) пре и после свега. Вукасовић (у овој књизи) врло често екстериоризује себе, што је добро за глумца, али не за баснописца. Вукасовић је моралист више као критичар (критичкатељ) него као поет. Он воли (и он хоће) анализу и доказ, (тражи) прасак аргумента, воли не само констатацију, него своју констатацију. Ово последње је врло хетероген елемент у баснописцу, рекли смо већ. Ако игде, у басни не сме аутор лично стати пред очи читаоца. На сцену театра не сме испасти ни писац, ни режисер, иначе је театру крај. Басна је све до нравоучења пола бајка па у позориште. У нравоучењу, ако га изреком има, опет се не сме појавити аутор — ни ауторова мисао ни његова порука. Нравоучење мора искочити из саме басне као жаока из пчеле. Нравоучење мора такође бити уметничка травестија онога што је у басни штоф. Знамо лепи (један) пример, иако на жалост не можемо да се опоменемо ни аутора, ни басне, или (класичне) епиграматичке причице. (Ја ја. Бајс) У тексту о томе да је нецелисходно и непаметно грубо поступати са пијаним човеком, са човеком и немоћним и несвесним, који у ствари није више он сам. Сјајно је изведено, философски транспоновано, нравоучење: Онај који пијаног човека бије, заправо вређа и повређује отсутно лице: Absentem laedit cum ebrio qui litigat.

Вукасовић ове књиге, који види своју (савременост) а не (књиге) шест хиљада ~~такође сличних~~ година човекова живота, има често нравоучење пре

него што има фабулу. То је пут неуметнички, и басна у таквим случајевима пострада. Шта је смисао басне Човек и камила, у којој човек завиди камили што има грбу те је тако од природе сачувана да се не клања "пред свима и којекакв вима", а камила одговара, у једној стилски невешто сложеној реченици, мислимо, ово: "Грба додуше не да клањати, али ту су колена која толико клече да су сва жуљевита." Какав је симбол камила, и шта је интелектуална срж басне? Свифтовски презир човечанства уопште: да нема друго него или клањај или клечи? Али онда је свршено с басном, нема класичне басне у којој се за кога било каже "којекакав", јер је то неком лично памфлетски израз, јер то нема везе са уметношћу. Затим, у узрујаном ставу према ономе ко клања или клечи, Вукасовић каже за сиротињу камилу: "искоси чупаву главурду". Да ли је Вукасовић, у оној савремености сем човека који клања и клечи видео и камилу? Камила према маси свога тела, има главицу, не главурду, и има у очима благе туге и мирноће животиње која поклеца да би човек усео на њу, али да заједно са човеком умре кад наиђе бура ветра и песка у пустињи. Слично томе може се интерпретисати извитоперена басна Борова заблуда. Са добрим инстинктом баснописца Вукасовић је уочио симболичну вредност и уметничку искористљивост спрега између бора и његове сенке у часу заласка сунца, Сенка је тада далеко већа но објекат сам. Шта ће се десити? Пре но што је баснописац добро испекао логику басне, имао је готов свој савремени ударац по таштини човековој. Занимљиво је у највећем степену како ће сад да иде процес откривудавања басне као такове. Вукасовић, са инстинктом за басну, бира чак и добру поенту, или бар не рђаву поенту: сенка, слава борова, баш кад је најдужа, ишчезава нагло са западањем сунца. Али затим почиње оклизавање куда не треба. Сунчани зрак одговара зачуђеном бору: "То је зато што си побркао славу с таштином, оно што си, с они што си хтео. Наше логичне везе на сенка са славом или таштином бора; а још много мање може сенка бити нешто што је бор из себе хтео. По нама, логични, па према томе и симболички однос био би овај. Прво: Сунце слика велике портрете зато што је велико и велики мајстор, Друго: ако туђ портре о себи бор сматра као нешто што је он хтео и

* Који у великој сенци Борова слабу сенку сваки

знао, онда би одговор у једно нравоучење по нама било отприлике ово. „То је зато што је велики портретист сликао тебе према себи а не према теби" и, кад је пошао кући, понео је са собом и своју уметничку творевину. [redacted] Овакве [redacted] сличне расправице могли бисмо наставити у књизи која је добрим делом од псеудо-басана састављена, а узела име басне ваљда зато да би се иза тих скрила од моћи и реакционе [redacted] "савремености".

Узорна басна, као она езоповска о курјаку и јагњету [redacted] за коју извесни научници тврде да је Сократова — узорна басна мора имати [redacted] колико обележја. Једно је да конкретна слика мора бити удаљена од апстрактне, јер прво долази уживање од чистог театра, па затим горко језгро. [redacted] Театар не сме бити нравоучитељ, баш у басни не сме. Зато је добро да глумци буду искључиво, или бар врло претежно, животиње и биљке, [redacted] а најмање човек. Зато што, напоменуто је већ било летимично, што нити човек према тима бићима, нити она према човеку немају ништа укорењено [redacted] у осећајном или у мисленом ставу, [redacted] у смислу за [redacted] у смислу против. Ако би човек, као [redacted] много улазио у басну, смањивао би се онај нужни размак између театра и моралног рефлекса од театра. Човек је по природи резонер, и то би нарушавало атмосферу наивног [redacted] театра која је услов уметничке басне. Како је чаробно наивна, и како је силно иронична у много праваца Крилољева басна Квартет. Једно од [redacted] тумачења басне је и политичко: [redacted] нескладна свирка алијансе европских сила против Наполеона. Најшира, права интерпретација је: за сваки уметнички ефект потребан [redacted] и дар и знање. Политичко такође савремено тумачење басне Квартет узгредно је, пролазно је. Басна [redacted] важиће и пошто Наполеон и његови ратови јако избледе [redacted] пред новим и опет новим догађајима, и другим отечественим ратовима. У Крилољевом Квартету — савршено правилно — нема човека ни као диригента, ни као свирача, ни као слушаоца. Животиње саме свирају, чују да им музика не ваља, премештају се и премештају да што музикалније седну. Најзад ће доћи славуј, талентовани музичар, да им каже што им се и за сва времена једино могло рећи: Сели како сели, музике од вас нема.

Даљи услов типично правилне басне је овај: сцена

мора бити састављена од опште познатих и одмах разумљивих ствари; од исто таквих односа, од исто таквих разговора. Ређе, мање познате, иако можда врло занимљиве животиње не долазе стога у обзир за театар басне. У истом смислу, аутор басне не сме служити ни за живу главу неким посебно својим речником, или савременим модним стилом, никаквом посебмо својом диалектиком, савременом философијом или политиком. Савремен менталитет, савремена алузија, то је епиграм или епиграматична прича. Магарац, петао, жаба, корен биљке, бундева на врежи — симболи су, немају датума, друштвеног статуса, индивидуални менталитет и стил... Са књигом савремених басана, дакле специфично обојених басана, Вукасовић се решио да много отступи од канона басне. Можда је сасвим одлучно тако хтео, можда се дао сувише апсорбовати полемичком критиком савременога, и моралом за данас. Можда је, као уметник, тражио нов облик и експресију за кратку причу са тенденцијом, па није успео да се довољно приближи епиграматичкој форми, а удаљио се од басне. Резултат је промашај на првом месту стога што је аутор у своје савремене басне унео много, сувише много човека. Од животиња стално је на сцени лав, један егземплар лава који није лав зато што је човек, и обратно, али који се ипак више човечно него лавски рукује и грли, "урла нервозно", има судбину да се "мучи силно" човечанским проблемима, поставља питања одвише професионална и стручно одређена. Даље, теме разговора у савременим баснама нису ни опште познате, ни обичне. Једна животиња тражи духовно узвишење до човека; друга контролише опадање својих телесних прохтева; трећа зна да је живот сан. Разговори, како је већ речено, обично су дискусије, дискусије политичког или социјалног карактера, моралне утехе, краће придике, памфлетска сатира. Главни спикер при томе почешће је аутор сам, врло распознатљиво и одређено. Свакидашњег, простог, колоквијалног језика скоро да нема: расправља се, надмудрује, а прелаз у свакодашњи језик карактеришу груби изрази: цукела, главурда, бунцати, премлатити, трабуљати, цукац, фатирани богаташ. Таквим путевима идући дошао је аутор и до чудних наслова баснама: "Велика свест", "Логично оправдање рата". Басна под првим од два наслова, у којој је, узгред буди речено, свест и у иронији тешко пронаћи, доказ је колико је Вукасовић у овој књизи

испао из своје литерарне категорије. Дављенику у риту похитали у помоћ људи. Дављеник, баца у очи травуљину и блато. — "Овај је луд, доће и нас да упропасти" — виче један од спасилаца. Одговор и поента басне ово је: "Нисам ја луд", дере се дављеник, "већ ми је крв таква: веће ми је уживање другог да удавим но себе да спасем". Ова се басна доиста не да подвести ни под коју категорију басана. Историја литературе и теорија књижевности постављају обично три категорије. Теоријску басну, која оштри ум. Судбинску басну, која у човеку буди религиозни страх или дивљење. Моралну басну, која учи како треба живети. Неведену басну ~~[illegible] у једну категорију.~~ Љути песимизам аутора прво је спремио ударац, па онда тражио басну. Бојимо се да у тој причици не само да нема басне, него нема, па савремености.

Али није Вукасовић ни у овој књизи до краја затурио уметност регуле басне. Под ружним насловом Свињски савет, и после пста грубог почетка: "Наждрла се свиња жира", долази права басна: из просте и конкретне слике пројицира јасну, здраву, и танану духовну слику. Ријући, свиња је открила жиле дрвета, неке и покидала, и најзад се запитала: Чему ти конци и конопци? А кад је чула да се тим цело дрво храни и држи, зачудила се: Зар оно што је тако важно, у земљу да се зарије. "Е, наша мудрице, кад би ти знала колико видљиво зависи од невидљивог, не би тако говорила" — помислила је и најсићушнија жилица, али ниједна није нашла за потребно да то каже свињи". Можда би басне ради, било лепше да се свиња ни на почетку ни на свршетку ~~[illegible] да је просто било решено да у свету [illegible] невидљивог,~~ али то је басна, ту је прича, ту је јасноћа, ту је аутор из "савремености" извукао нитку која је уједно и вечна, дакле је аутор био уметник, иако интелектуални хитац, који од прве речи до краја. Са тога гледишта, ~~као студија [illegible]~~ Како интелектуални хитци Вукасовићеви у своју књижицу пуцикују, нишане и трескају цела је ова књижица више обрачун ауторов са једном савременошћу, него уметничка слика човечанства. Рељеф није у уметничком изразу, него у интелектуалном уједу. У басни Велики новац - велики људи, тобожња прича значи колико колико дрвено копље на које се пише такива застава, у овом случају на коју је била прикована занимљива ауторова провокација:

"Ча шта служи велики новац човечанству, кад не ствара великог човека ни велике народе". При чему је овде, као у повици басана ове књиге, сократовска логика прилично иљорована. Велика је разлика између формуле за величину јединке, човека, и формуле за величину народа. Народ, као држава и земља, то је реципијент, дакле материална, обимна, и солидна ствар. У духовном и етичком смислу, народ се кити величинама појединих сјајних индивидуа у себи.

Нашли смо у збирци један пример који је типичан за причице у овој књизи: сад привлачне, сад дефектне, сад под питањем да ли су подаци за конструкцију фабуле тачни. Буљина, на питање орла зашто језивито закрешти кад креће у лов, одговара: "Да ми ни најмања жртва не би могла пребацити да сам је нечасно напала". Прво, јасно је и овде да је аутор пре басне имао готову схему за епиграм из савременог свог искуства области политике или социјалне борбе. Друго, сукоб између читаоца и аутора у области зоологије. Буљина лови у дубоку ноћ. За такав лов њој је дато перје којим се лети без шума; дат јој је демонски вид; дата јој је јединствена моћ да главу обрће стреловито безмало у 360 степена. Је ли могућна у природи контрадикција: да ловац бешумно лети, а крештањем поништава сав ефект од бешумног приближавања уснулим жртвама?... Латин Федар има такође басну о буљини, о буљини и цикади. Цикада зриче иако је буљина оштро опоменула да буде мир. Што дан боље свиће, мала животињица, нагонски све јаче зричи, multo validius clamare coepit. Мудра буљина се ваљда најзад досетила да пркосу, него о животу, и окреће тактику, домамљује цикаду на сладак сок и онда јој кљуном пресече живот. Питамо се ми сада: кад управо крешти буљина, пре лова, да жртвама објави да иде, или после лова, кад јој већ у зору и кад се остали живот буди, кад јој треба мир за одмор. И чија поента је боља: Вукасовићева, који је можда на погрешном јестественичком податку засновао свој епиграм о лажној часности грабљивице, или Федрова, која истиче, уметнички мирно и духовито, један вековечни свирепи однос између силе и нејачи: "Што цикада жива одрицаше, то мртва предусретљиво даде". То јест, ћутање, да буљина може да спава.

Појаве и појмови које Вукасовић у својој књизи савремених басана жали, исмева, ~~им~~ осуђује, баш зато што су савремени, још у живом и немирном животу и глумаца и посматрача, нису сами собом довољно кристалисани. У хаосу ~~свих~~ државних и друштвених доктрина и пракси исте појаве и појмови једаред насрћу као ајкуле, други пут ~~[illegible]~~ збуњ и сматају само као олупине. За басну, која је сва у концизности и оштрини, која мора имати право без реплике — нису згодне неодређености једне епохе која кува од дна до површине, у којој се народ и власти "искварили, и дошао час да земља хоће да мијени господара", како дивно каже наша народна. Али, појаве какве такве крећу урођену наклоност Вукасовићеву да разлаже, суочава, проћања својом логиком логику савремености своје. Басна ~~[illegible]~~ тешке штрипи, јер је њена логика Сократова логика, она која појаве своди и генерализује, и над њима онда изведе један закључак; док логика епиграма ~~[illegible]~~ текстова, обратно, упре поглед у једну појаву, и над њом изводи низ ~~[illegible]~~ закључака. То с једне стране. А с друге стране, баш баснописац, критичар и судија који се ~~[illegible]~~ израдио на канонима басне, није сигуран међу запажањима и фактима који у живом животу још вибрирају између можда, јесте, биће, није. Тако се у басни Ништа простије десило нешто од чега нема ништа немогућније. Појам колектива, појам друштвени који још непрестано расте и у суштини се употпуњава, доведен је у однос са једним апсолутом којем нема ни критике, ни реформе, ни друштвеног прилагођавања, у ~~[illegible]~~ односу са ~~[illegible]~~ генијем. Како? Не чекати да се геније роди, него "сакупите се сви најбољи, и од оног што је најбоље у вама створићете лако заједничког генија који", између другог, "неће тежити као некадашњи, романтични, да све потчини себи". Велико се смјатеније десило у овој басни. Као да геније може бити "некадашњи или модерни", као да геније може имати ишта заједничко са колективом; као да геније може не потчињавати и не владати.— [illegible]

Ова књига псеудо-текстова ~~[illegible]~~ некако је ~~[illegible]~~, сва је у прелазностима и огледима, и ~~[illegible]~~ неочекиваним резултатима. Оно што је басна, није успешно реформисано; оно што је епиграма ~~[illegible]~~ ока причица, још није то, Стил је сушта противност од простог, стварног, процеђеног, очишћеног стила басне. Кад мајмуни полупају судове, то је казано: "утрен ока и најмањи суд послаше и гласовима и ~~[illegible]~~

покретима до сто ђавола". Пријатно вас изненади, и потсети на Вукасовићеву басну понека сасвим кратка стварчица, једва више него једна илустрована помисао, Небеска чавка [хоће да буде чавка која у небо] да се диже у васиону, али с тим да не изгуби везу са земљом. Она дакле лети уз конац чији је један крај везан за грану а други за њену ногу. Ова слика негде, уз разговор, код Гетеа. Добра је и она рељефна, свежа и стварна духовито, заправо само епиграм, речено о лисици која " о сваком нешто, ни о ком добро, о лаву ништа". Од тих финих стварчица одбијају утолико више оне нефине, и скоро свирепе, где читалац ни са савременошћу у баснама не може да објасни и извини случајеве. Шта је заправо хтео Вукасовић са таквим текстовима? Да постане један нарочито смео еманципатор мисли? критичар груб и немилостив? брутални илустратор? Вукасовићу недостаје плахости опаких модернијих времена. Свифта, или доктора Мандевила, чију Басну о пчелама би Вукасовић са користи могао студирати, јер то дело открива невероватну тајну груби, пакосни мизантропски препади ипак могу да утичу на прогрес, ако не друштва, оно литературе... Има Вукасовић у овој књизи басну о двојици сапутника, о дебељку који, да би видео шта је с оне стране, скаче на гробу грбавка. Од те слике и стварности ужасне се бик, и да би посматрач могао на дрво се попне. Сад долази врхунац, шта да кажемо да заклонимо Вукасовића врхунац мандевилштине, [Мандевил је заступао мисао да скривен порок може бити јавно доброчинство] долази то да грбавац овако одговара бику: А на шта би онда служила моја грба?" Дебељко надоведе: да је згодније усести на гробу човека, него "пентрати се којекуда". Какав је то морал, каква је то симболика, какав је то материјал, какав је то стил... Ова сигурно је бродолом једног баснописца. Питање је само шта је са комадима који плутају, и међ којима има доброг и сасвим лошег, шта се ту лично ауторово разбило, на неку обалу спасло. Овај одужи приказ написан је пре свега басне ради, затим добрих фрагмената ради у књизи савремених басана, најзад ради онога што се, надамо се, у правом баснописцу Вукасовићу. На растанку још да кажемо аутору: басна не може служити